

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHold

Regnbuesang / I forsoningens tjeneste / Å være luthersk majoritetskirke i en økumenisk kontekst / Fadervårs sjette bønn / Kort kommentar til Harald Hegstad / Kort replikk til Kullerud / Fra bokfronten

SØNDAGSTEKSTEN

2. søndag i treenighetstiden - Dag Øivind Østereng
 2. søndag i treenighetstiden - Øystein I. Larsen
 3. søndag i treenighetstiden - Eyolf Berg
 4. søndag i treenighetstiden - Øystein I. Larsen
- Jonsok - Even Borch

En rite sprunget ut
av facebook

Regnbuesang

Det har gått noen måneder siden de fortettede ukene etter 22. juli. For litt siden skjedde det igjen. 40.000 samlet på Youngstorget; utallige samlet på små og store torg rundt om i landet, til sangen av "Barn av regnbuen". Selv sto jeg

på et middels stort bytorg sammen med kommunepolitikere, barnehagebarn, russ og pensjonister. Vi løftet våre roser litt nølende opp i været og sang – kanskje ikke like profert som i Oslo, men like gripende. En rite sprunget ut av

facebook. Det er fint å være prest og delta på slike spontanriter – ikke for å dyrke hatet mot en terrorist, men for å markere at en står sammen om det som er våre viktigste verdier.

Denne gangen var ikke responsen like utvetydig positiv. Ord som forhåndsdomming og gapestokk ble nevnt, jomfruelig naivitet, en nasjon som ikke vet å svare med troverdig tyngde fordi vi ikke er barn av regnbuen, men en gjeng som gikk dit regnbuen sluttet, og fant gryten med gull, for å sitere Sven Egil Omdal.

Det kan sikkert være mye riktig i denne kritikken. Det kan godt hende vi har hatt det for godt for lenge, så vi ikke er i stand til å forsvare oss med annen styrke, eller ta inn over oss at ondskap faktisk finnes. Samtidig synes jeg denne selvkritikken blir nokså selvpoptatt i møte med det vi har erfart siden 22.7, og som mange av oss kom på torgene for å uttrykke vår takknemlighet for.

Takknemlighet over at vi lever i et demokrati som ikke åpner for dødsstraff, som har et politi som ikke skjøt løs på Utøya, som har et rettsapparat som i disse dager demonstrerer at alle mennesker har verdi og skal tas på alvor. Disse lovene som vi, og generasjonene før oss, har formet, er nå med på å forme oss. Hadde vi hatt dødsstraff i Norge, tror jeg ikke det hadde ligget roser utenfor Oslo Tinghus, men plakater med lynsjende ord. Hadde vi hatt et mer voldsbasert lovverk, hadde kanskje også barnetogene vært erstattet med militærparader 17. mai. Det er ikke lettvinnt eller naivt å være human. Det bygger på en høy moralsk standard. Og det er ingen selvfølge. Mange demokratier rundt oss i verden har valgt annerledes.

Min far er gammel offiser. På sin 80-års dag holdt han tale hvor han uttrykte sin takknemlighet over at han aldri var blitt stilt i den situasjonen å måtte drepe et annet menneske. Tenker unge offiserer slik i dag? Er utsagn på facebook om dødsstraff bare impulsive sleivbemerkinger, eller stikker de dypere? Regnbuesangen var tross alt en human "hevn". Hvor lenge forblir vi en jomfruelig nasjon?

Barna av regnbuen. Jeg klarer ikke å la være å tenke på en annen regnbue: Tidenes aller første, den som Gud satte på himmelen for å minne seg selv om at han aldri skulle slå ned og utslette ondskaperen igjen, men tåle å leve med kompromissene fordi han elsker menneskene høyere enn han hater deres onde gjerninger. Som kirke er vi satt til å forkynde dette på en troverdig måte som ikke dekker over realitetene, som ikke knebler menneskers følelser, men som likevel holder verdiene høyt hevet.

Det er et stort oppdrag og et stort ansvar å formidle dette evangeliet på en nyansert og god måte. Mot slutten av et konfirmantår er jeg ikke sikker på hvor vellykket jeg kjenner meg i så måte. Men vi har ikke noe annet valg enn å fortsette. Det godes plass i samfunnet er ingen selvfølge. Det må alltid kjempes for, ellers mister vi det. Det er mulig det er naivt, men det får ikke være så nøye.

Hvor lenge forblir vi en jomfruelig nasjon?

KRISTIN MOEN SAXEGAARD
kristin.moen.saxegaard@ringerike.kirken.no

I forsoningens tjeneste

Ordinasjonstale

AV TOR SINGSAAS, BISKOP I NIDAROS

Kjære ordinander!

Gratulerer med dagen! En stor dag fylt av glede og forventning. Mitt ønske er at denne dagen og denne forbønnshandlingen vil dere bære med dere som en stadig, dyrebar påminnelse og inspirasjon gjennom hele preste-tjenesten. For dette har dere lenge sett fram mot. Dere har i mange år forberedt dere gjennom studium og praksis på den tjeneste som dere her i menighetens gudstjeneste skal få overgitt fra Kirkens Herre.

Vi har nettopp feiret jul, den store inkarnasjonsfesten hvor vi får høre at Kristus, Guds Sønn ble menneske. Han ble vårt medmenneske. Vi har fått et medmenneske i Gud. Å være et medmenneske er det største et menneske kan være. Å ha et medmenneske er det største et menneske kan oppleve.

Det sterkeste tegn på medmenneskelighet er å gi av seg selv til den andre, å gi av seg selv slik at den andre får mot til å leve. Da er oppstandelsens krefter virksomme mellom oss. For det verste vi kan gjøre mot et medmenneske, er å ta fra det troen på seg selv, gjøre mennesket lite og derved stjele liv fra det. Det er å gi dette menneske en opplevelse av «Langfredag» og de ødeleggende krefter i livet.

Vi samtalte om å være menneske og medmenneske, og bevisstheten om hva medmenneskelighet er, som en av de viktigste forutsetninger for å være prest. Å være glad i folk – og tenke stort om mennesket. Gi

rom for andre i sitt liv. Å se seg selv som et alminnelig menneske, satt til å leve sammen med andre.

Det gjør noe med den som forstår seg selv som ønsket og villet av en Annen – av Gud vår skaper. Du er ingen tilfeldighet. Men du er skapt på vidunderlig vis, og livet er gitt deg som gave. Og ikke nok med de: Du er gitt til ditt medmenneske, og ditt medmenneske er gitt til deg. Vi hører sammen. Ja, vi hører sammen med alle som lever nå på jorden. Du har med gaver fra Gud, som du skal rekke til ditt medmenneske. Og du skal ta imot det ditt medmenneske vil gi deg fra Gud. Du viser ditt medmenneske verdighet og respekt når du tar i mot det som rekkes deg. Og det samme opplever du når ditt medmenneske tar imot fra deg det du gir. Sånn er det for oss alle. Gud har skapt oss til å være medmennesker, gitt til hverandre. I dette ligger hans dypeste omsorg skjult for oss. I medmenneskeligheten åpenbares de skjulte velsignelser Gud har lagt ut i mellom oss.

Vår bønn må være: "Gud, la ethvert menneske på jord ha et medmenneske hos seg!" Mitt sterkeste håp knyttet til medmenneskeligheten er dette: At når livet er vanskelig, er det noen som blir og blir og blir, selv om jeg forventer at nå vil de gå fra meg. For de tåler ikke mer av meg nå, etter det de har sett og hørt! Å bli trofast hos sitt medmenneske når det forventer at alle vil gå. I dette ser vi spor av Kristus i verden.

Det finnes mennesker som er helt alene på jorden, som opplever ikke å ha noe medmenneske. De har ingen hos seg. Da er jule nattens budskap så uendelig viktig. For da fikk alle et medmenneske, Jesus Kristus. Vi har et medmenneske i Gud. Så høyt har Gud opphøyet det å være menneske, at det er blitt løftet inn i selve guddommen. Han gjør det som en del av sitt eget vesen. Med Jesus har mennesket inntatt himmelen. Det sier oss hvor mye hvert eneste menneske betyr for Gud. Han har sendt med oss alle "en hellighet" som vi kan for nemme når vi møter hverandre.

Men dette forteller òg om den sårbarhet som vi mennesker står overfor når vi så fullstendig er overgitt til hverandre. For vi holder hver andres liv i våre hender. Og livet kan gå helt i stykker av det, når vi ikke tar vare på hverandre. Vi kan bli stående alene i verden. Det kan òg bli umulig å leve med seg selv, fordi en har floket livet til for seg, og en forakter seg selv for det.

En av de sentrale tekstene ved presteordinasjonen er 2 Kor 5,17–20 hvor det fortelles at vi prester står i forsoningens tjeneste. Forsoning er et av de mest grunnleggende tema i livet. Å stå i forsoningens tjeneste er å stå til tjeneste for medmenneskeligheten. Å forsone seg med sitt medmenneske er å forsone seg med Gud. Så nært identifiserer Gud seg med oss mennesker. Jesus Kristus, vårt medmenneske, har forsonet oss med Gud. Det skjedde på korset, bekreftet gjennom oppstandelsen og ved at den oppstandne Jesus Kristus, Guds Sønn som menneske, ble tatt inn i guddommen i himmelen. Treenigheten har åpnet seg opp og tatt mennesket og hele skapningen inn i sin store samtale og innbyr til fellesskap med seg.

Forsoning for en prest er først å løfte forsoningens perspektiv inn i eget liv, gå inn i deg selv og løse opp i det som binder deg, det som hindrer deg i å møte ditt nærmeste medmenneske med åpenhet. Det handler om dine

nære relasjoner, å møtes ansikt til ansikt med den jeg lever i et forpliktet samliv med. Det er utrolig hva som bindes av krefter og energi når en er i konflikt med dem som står en nærmest, og som betyr mest for en. Når den du er aller mest glad i, ikke vil vite noe av deg, så mister livet alle fargene; fuglene slutter å synge; du ser ikke de som gjennom dagen vender sine øyne i godhet mot deg. Du makter ikke å glede seg over noe. For den du elsker mest av alt, har vendt sitt ansikt bort fra deg. Du får ikke kontakt. Intenst går vi da inn i et forsoningsarbeid hvor vi arbeider for å gjenopprette tilliten til hverandre. Forsoningsarbeid er krevende. For det er ikke, og kan ikke være, lettvinnt arbeid. Det rører oss på dypet av vårt liv. Det handler om å gjenopprette verdigheten til hverandre igjen.

Forsoning og tilgivelse er det som får i gang livet igjen. Når vi vender ansiktet mot hverandre på ny, kommer fargene tilbake i livet; vi hører fuglene synge, fryder oss over barna som leker – de små hendelsene i hverdagen gleder oss, for de minner om at det alminnelige gode livet er vendt tilbake. Dette må vi som prester ha som grunninnstilling i eget liv, for da kan vi hjelpe andre med det samme. Vår tjeneste skal være med på å gjenopprette og gjeninnsette livet til mennesker.

Dypest sett er dette å forsone seg med Gud. Gud er i verden og står bak ethvert medmenneskes øyne, som en vokter som ber oss om å forsone oss med vår neste. Når vi forsoner oss med hverandre, er oppstandelsens krefter virksomme imellom oss. Den oppstandne Jesus Kristus er hos oss når vi møter hverandre ansikt til ansikt i tillit. Vi gir livsmot til vår neste.

Å stå i forsoningens tjeneste er det største privilegium Gud har gitt oss prester. Menigheten viser dere i dag tillit ved å overdra denne tjenesten til dere.

Må Gud velsigne dere. Han vender alltid sitt ansikt mot dere.

Å være luthersk majoritetskirke i en økumenisk kontekst

Utfordringer for Den norske kirke

Det teologiske Menighetsfakultet 11. april 2012

AV MARTIN JUNGE, GENERALSEKRETÆR I DET LUTHERSKE VERDENSFORBUND
(OVERSATT AV BEATE FAGERLI)

Innledning

Mange takk for invitasjonen til denne samtalen i dag. Jeg anser det som et privilegium å få denne muligheten til å dele noen tanker med dere, og til å begynne en samtale jeg håper kan fortsette i fremtiden.

Jeg støtter virkelig ideen om teologisk utveksling mellom kirker i ulike kontekster, slik det er forutsatt i det emnet jeg har fått oppgitt. Det er så mye å lære og så mye av verdi i slik utveksling! Og det er så mange muligheter for det i dag. I LVF ser vi etter måter å utnytte mulighetene som ligger i dialog mellom kirker som befinner seg i ulike kontekster.

En slik dialog medfører samtidig viktige utfordringer. Det kreves verktøy som faktisk kan legge til rette for slik samhandling. Ellers vil en dialog mellom kirker i ulike kontekster lett bli en dialog mellom døve fordi tilgangen til kontekstuell forståelse ikke alltid er enkel; den er heller ikke selvfølgelig.

LVF-dokumentet "Misjon i kontekst" har et veldig vakkert avsnitt hvor det reflekteres rundt kirkens kontekstualitet og dens universalitet. Jeg tror at forholdet mellom disse to dimensjonene, som jeg i god luthersk tradisjon ikke

kan oppfatte på annet vis enn gjennom en sunn dialektisk spenning, er en av de svært viktige utfordringene for en kirke som siden sin begynnelse har påberopt seg universalitet, og som i dag trenger å finne uttrykk for denne universaliteten (*katolisiteten*) i en globalisert verden hvor bevisstheten og profilen til kontekstuelle virkeligheter kommer til syne på en mye sterkere måte enn tidligere.

*"Men selv om den kristne troen er universell, er den også bundet til kulturen. Troen er inkarnatorisk, fast knyttet til en tid, et sted og en kultur. Når lokale menigheter bestreber seg på å delta i misjon, må de søke balanse mellom sin lokale og sin universale identitet, for det allmenne og det særegne henger uatskillelig sammen. Uten det universelle trossfellesskapet vil ikke den enkelte kirke være i stand til å finne en ekte selvforståelse i sin lokale sammenheng. For en kirke i misjon gjelder derfor: Allmennhet og universalitet uten hensyn til konteksten fører til imperialisme, og kontekstualitet uten å være allmenn og universell, fører til provinsialisme."*¹

Heller enn å peke på utfordringer for Den norske kirke, som jeg som en utenforstående vil ha problemer med å forstå på denne andre

dagen av mitt besøk, la meg heller dele noen innsikter jeg har fått gjennom det privilegium det er å samhandle med kirker i forskjellige sammenhenger. Kanskje noen av disse innsiktene kan tolke deres virkelighet og utfordre dere på en positiv måte.

2. Om forståelsen av "majoritet"

Jeg ble utfordret av begrepet "majoritet" i det temaet dere har gitt meg. Jeg skulle faktisk gjerne høre mer fra dere om oppfatningen av å være en majoritetskirke, og hvordan dere definerer denne kategorien. Er det en statistisk kategori? Og i så fall: Hva eller hvem er det som telles? Jeg stiller dette spørsmålet på bakgrunn av den statistiske informasjonen som ble analysert sent i fjor av den økumeniske nyhetstjenesten, *eni*. Ifølge *eni* er 78 % nordmenn kirkemedlemmer – virkelig en sterk majoritet. Men hvordan blir denne majoriteten tolket i lys av andre deler av den statistiske informasjonen, som bl.a. sier at kirkemedlemmer deltok i gjennomsnitt på én gudstjeneste i året?²

En bør riktignok være forsiktig med å legge for mye inn i dette. Det er for eksempel bred økumenisk enighet om at kirkens vitnesbyrd omfatter *martyria*, *liturgia*, *diakonia* og også *koinonia*. Derfor kan en ikke redusere essensen av kirken bare til dens liturgiske dimensjon og se etter substansen i det kirkelige liv kund der. I LVF beskrives kirken i stor grad i forhold til sin misjonale dimensjon. Dens eksistensberettigelse er knyttet til dens deltakelse i Guds misjon som blir uttrykt gjennom forkynnelse, diakoni og kamp for rettferdighet. Uansett, la meg stille dere følgende spørsmål: Nøyaktig hvordan blir forestillingen om å være en majoritetskirke definert? Er Den norske kirke i alle sine dimensjoner en majoritetskirke? Og vil det alltid være til hjelp å tenke ut fra en slik kategori når Den norske kirke reflekterer over fremtiden sin?

3. Den norske kirkes muligheter

Uavhengig av hva jeg har sagt ovenfor, og av noen av de spørsmålene jeg har stilt dere for videre refleksjon, vil jeg peke på det vi særlig la merke til fra Den norske kirke i fjor. De tragiske hendelsene som fant sted i landet deres i fjor sommer, åpenbarte en veldig styrke

i Den norske kirke, faktisk i alle de tre dimensjonene som er nevnt ovenfor. Det var et veldig modig offentlig vitnesbyrd som ble gitt av kirken. Jeg vil karakterisere dette vitnesbyrdet som motsyklisk: å be om deeskalering i en situasjon hvor ting fort kunne ha utviklet seg til en dødelig voldsspiral, å oppsøke kontakt med andre religiøse og etniske grupper i landet i en situasjon hvor ting lett kunne ha utviklet seg til en enkel utpeking av syndebukker, å be om større utøvelse av frihet og toleranse i stedet for å trekke seg tilbake til en trangere virkelighet av selvbeskyttende og reaksjonære holdninger.

Vi ble vitne til en utrolig evne til å omfavne mennesker i liturgiske former. Det hele ble dypt meningsfullt, og kirken ble det naturlige stedet å gå til for mennesker over hele landet, til tross for den avstand noen av dem må ha følt. Evnen til å gi rom for menneskers søken etter å tolke og finne mening i sine livserfaringer er en fantastisk gave, også i fremtiden. Og det var en flott tjeneste for de lidende, og dermed en vakker tilrettelegging for *koinonia* som det var så sterkt behov for i denne situasjonen.

Jeg tror Den norske kirke kunne spille den rollen på grunn av hva den har vært opp gjennom århundrene. Og heldigvis, den spilte denne rollen. Det kunne ha vært helt annerledes. Av det vi kunne se fra utsiden, var Den norske kirke en offentlig kirke, og den kunne være det. Jeg vil oppmuntre denne kirken til å fortsette å være i det offentlige rom, og å være profetisk, å være en profetisk stemme og et vitne, til tross for de endrede sammenhenger kirken vil leve i i årene som kommer.

4. Å være kirke i et endret koordinatsystem

Ut fra samtaler med ledere i Den norske kirke forstår jeg at kirken gjennomgår dype forandringer på grunn av endringer i forholdet til staten. Jeg har forstått at disse endringene blir oppfattet som svært substansielle. Det er ikke bare strukturen som revideres. Så vidt jeg kan forstå, er det hele koordinatsystemet for kirkens plassering i det norske samfunnet som blir berørt av disse endringene. Det handler om kirkens plass i samfunnet, om dens plassering

i forhold til andre kirker og andre religioner som hører hjemme i Norge. Det handler om den rettslige rammen som gir kirken handlingsrom, om det økonomiske grunnlaget for at kirken skal kunne vitne i fremtiden. Ut fra dette kan en lett si seg enig i det en god, norsk venn sa til meg nylig: ”Martin, dette ser ut som en større identitetskrise; alt ser ut til å være under revisjon.”

Jeg kan ikke vurdere sannhetsgehalten i dette utsagnet. Jeg har vært to dager i landet og vil ikke begå den feilen å tro at jeg har forstått alt. Men la meg dele mitt håp for denne kirken med dere: Jeg håper inderlig at Den norske kirke ikke bare ser på denne situasjonen som en trussel, men også som en kjempestor mulighet. Jeg håper at dens søken etter identitet i en endret sammenheng ikke skjer i tilbaketrekning fra det offentlige rom, i tilbaketrekning fra å være kirke for mennesker i Norge, i tilbaketrekning fra å være en stemme og et vitne, i tilbaketrekning fra økumeniske og interreligiøse kontakter eller i tilbaketrekning fra søken etter fornyet identitet – for i stedet å søke tilflukt i gamle identiteter. Kristen tro tenker ikke i sykluser hvor gamle ting vil komme tilbake; kristen tro tenker i teleologiske termer og er derfor åpen for fremtiden. Det er ikke det gamle Jerusalem kristne håper på, men et nytt Jerusalem. Det er ikke den gamle jorden og himmelen, men den nye. Derfor tror jeg fullt og fast at denne kirken ikke bare har en flott historie; den har også en vakker fremtid på grunn av Gud.

5. Hva minoritetskirker kan bidra med

Jeg vokste selv opp i en minoritetskirke. Født i Chile i Latin-Amerika ble jeg døpt inn i kirken gjennom Den evangelisk-lutherske kirke i Chile. Når det dreier seg om tall, var denne kirken en veldig, veldig liten minoritet i det som på den tiden stort sett var et romersk-katolsk land. Jeg vokste opp i militærdiktaturtiden. Pinochet kom til makten da jeg var 12 år gammel. Selvfølgelig har den erfaringen formet meg dypt, slik som vitnesbyrdet til den kirken jeg ble døpt i, har gjort det. Jeg pleide å spille orgel hver søndag, og jeg husker som om det var i dag, noen av prekenene jeg hørte på søndagene. En søndag i en av de ukene da likene av de torturerte og drepte fløt i byens elv

der de var blitt kastet uti – synlige for alle – men uten at noen snakket om det, hørte jeg presten min stille spørsmål ved drapene og understreke at ethvert menneske har rett til en anstendig begravelse. Dette er ord jeg aldri vil glemme. Jeg takker for det faktum at det fantes en kirke som sa disse ordene til meg og andre. Kjære søstre og brødre: Undervurder aldri prekestolens forandrende kraft. Dens styrke avhenger ikke av tallene, slik jeg har lært det i mitt eget liv. Dens kraft avhenger av alvoret i vitnesbyrdet om Jesu Kristi evangelium i ord og handling.

Men jeg lærte også mer ved å vokse opp i en kirke i en minoritetssituasjon. Jeg vokste opp i en kirke og jeg gjorde tjeneste i denne kirken som faktisk måtte forklare seg nesten hver dag. Den evangelisk-lutherske kirke i Chile var ingen ”plausibel” kirke, ingen kirke som ikke behøvde en grundig presentasjon, en sammenhengende forklaring på ”hvorfors den kirken”, ”hva den kirken”, og ”hvordan denne kirken”, ved siden av andre større kirker. Jeg lærte å svare på Den evangelisk-lutherske kirke i Chiles hvorfor, hva og hvordan. Jeg vokste opp i en kirke hvor dåp var resultatet av en langvarig medvandring og grundig samtale med foreldre. Jeg vokste opp i en kirke hvor konfirmantklassene var blandet med hensyn til alder: unge, unge par, besteforeldre – jeg hadde dem alle sammen i konfirmanttimer. Dette var fordi det ikke fantes sosiale konvensjoner som brakte konfirmanter til kirken. Slike sosiale konvensjoner var aldri der for min kirke, og i et økende sekularisert samfunn er de forsvunnet selv for majoritetskirken. Jeg vokste opp i en kirke som ikke kunne ta noe for gitt.

Jeg kjenner ikke Norge godt nok, og jeg kjenner ikke Den norske kirke godt nok. Men gjennom de seneste årene har jeg lært at kunnskapen fra minoritetskirker kan være en enorm hjelp for kirker som strever med å definere sin selvforståelse under radikalt endrede forhold. Disse kirkene har, noen ganger i løpet av århundrer, utviklet en evne til å bevare seg selv og til å tilpasse seg selv. De har utviklet sosiale strukturer, trosopplæringsmetoder, rettslig rammeverk og økonomiske strategier for å være kirke. Små i størrelse, men relevante når det gjelder sitt vitnesbyrd.

6. Hva gjør en kirke bærekraftig? Innspill fra LVF-prosesser i det globale Sør

For mange kirker i LVF er spørsmålet om kirkens bærekraft og tilpasningsevne ikke et nytt spørsmål. Det er mange kirker som på sin særegne måte takler de – noen ganger dramatisk – endrede situasjoner de befinner seg i. Det være seg fordi deres historiske partnere i utlandet ikke lenger er i stand til å opprettholde sine strukturer og tjenester slik de gjorde før, eller på grunn av radikale nasjonaliseringsprosesser. Det være seg fordi de er blitt roffestet blant de fattigste av de fattige, der tradisjonelle lutherske kirkemodeller ikke kan gi mye hjelp. Det være seg fordi de er i en minoritetssituasjon, eller på grunn av viktige sosiologiske forandringer karakterisert av økt flerreligiøs tilstedeværelse, eller av den såkalte sekulariseringen. I alle disse tilfellene er spørsmålet om kirkens bærekraft og tilpasningsevne dramatisk presserende.

I LVF-sammenheng innses medlemskirker at en tilnærming til disse spørsmålene ut fra det perspektiv å skulle *opprettholde* det eksisterende ikke egentlig hjelper noe. Det hjelper heller ikke å nærme seg spørsmålet ut fra en ensidig økonomisk synsvinkel. En kirke som bare tenker bevaring, risikerer å bruke all sin energi og sine ressurser på å bevare det som alltid har vært der, og til sist risikerer man å bryte sammen strukturelt eller kollapse økonomisk. Eller man risikerer å bli irrelevant, fordi det som blir ivaretatt med enorm innsats, og som man selv verdsetter høyt, ikke alltid er særlig nødvendig lenger. Det er et problem hvis det som blir tatt vare på, godt kan forklares ut i fra

historien, men ikke ut fra hva nåtiden har behov for.

For å kunne grave dypere ned i spørsmålene om en bærekraftig tilpasning av kirken har noen medlemskirker i LVF begynt å fokusere på misjonsteologiske spørsmål.³ De går tilbake til menighetsplan, til unge, kvinnegrupper og diakonale organisasjoner, men også til lokale og nasjonale rådsorganer, for å forstå sin rolle i Guds misjon. De har også begynt å utvikle en samling retningslinjer for bærekraftig tilpasning av kirkene. De jobber sammen, hjelper hverandre med å stille de riktige spørsmålene, utfordrer hverandre til å innføre nye metoder, og forsøker å respondere sammen på sine utfordrende situasjoner.

Dette er en prosess som involverer både store og veldig små kirker. Selvfølgelig er utgangspunktene deres veldig forskjellige og ofte ikke sammenlignbare i det hele tatt. Men de verdsetter muligheten til å lære av hverandre. Ved å gjøre det uttrykker de det som er blitt en voksende innsikt innenfor LVFs kirkefelleskap: Det finnes ingen kirke som er så gammel, så stor, så sterk og så rik at den ikke kan ta imot fra andre. Og det finnes ingen kirke som er så ny, så liten, så sårbar og med så knappe ressurser at den ikke kan gi til andre.

¹ http://www.lutheranworld.org/LWF_Documents/DMD-Mission-in-Context-low.pdf, norsk oversettelse ved Knut Grønvik: "Misjon I kontekst", s. 28–29.

² <http://eni.ch/featured/article.php?id=4783>.

³ <http://sustentabilidad.wordpress.com/english-section/>.

Fadervårs sjette bønn

AV HANS KVALBEIN

I tre innlegg i LK nr. 9 reises det kritikk mot oversettelsen av Fadervår i Bibel 2011. De har noe forskjellige anliggender, men alle er kritiske til oversettelsen av 6. bønn – ”La oss ikke komme i fristelse” – og vil foretrekke den tidligere formuleringen ”Led oss ikke inn i fristelse”. Bjørn Sandvik peker blant annet på at det er problematisk å ta i bruk en formulering som ikke samsvarer med et av våre bekjennelsesskrifter, Den lille katekisme, (3. part). Gunnar Innerdal gjør grundig rede for grunntekstens grammatikk, og Harald Kaasa Hammer trekker inn sjelesørgeriske overveielser og understreker at bønnen bør få en form som er økumenisk samlende.

Som leder av Oversettelsesutvalget 1999–2006 da den nye oversettelsen ble vedtatt, vil jeg gjerne gi en kort kommentar. Endringene i Fadervår var i det vesentlige ferdige allerede i 2004 da den foreløpige oversettelsen av Matteus-evangeliet (NTR Matt) kom ut. Teksten til Fadervår var året før blitt lagt fram blant annet for bispeskollegiet i Den norske kirke, som ikke gjorde vesentlige innvendinger. Ved offentliggjøringen i 2004 fikk vi selvsagt mange reaksjoner på de endringene vi da hadde gjort, både i tiltalen, i de 3 første bønnene og i den 5. bønnen. Men det overraskende var at vi også fikk reaksjoner på en bønn hvor vi hadde beholdt den gamle ordlyden, den 6. bønnen ”Led oss ikke inn...”. Reaksjonene kom fra bedende mennesker som følte uro over at denne bønnen kunne komme i konflikt med det som sies om Gud i Jak 1,13: ”Ingen som blir fristet, må si 'det er Gud som

frister meg.' For Gud fristes ikke av det onde, og selv frister han ingen.” Sml. 1 Kor 10,13.

Reaksjonene bidro til at vi overveide oversettelsen på nytt. Hvordan oversette det greske verbet *eisferâ* i den 6. bønnen? Både det nynorske ”føre” og bokmålets ”lede” vektlegger subjektets rolle. På gresk har verbet et bredere spektrum av betydninger, med ”bære” eller ”bringe” som leksikalsk grunnbetydning.

I Septuaginta kan *eisferâ* også oversette former av det hebraiske *bo*, ”komme”. I Bibel 2011 er dette hebraiske uttrykket også oversatt med en såkalt permissiv form: 2 Mos 7,25: ”La ikke dette avskyelige komme (hebr. *lo'-tabi'*, gr. *ouk eisoiseis*) inn i ditt hus, så du blir bannlyst slik som det.” Jfr. 2 Kong 22,4: ”Gå til øverstepresten Hilkia og be ham telle opp pengene som er kommet inn (hebr. *hammuba'*, gr. *eisenekhithen*) til Herrens tempel.” Nærheten mellom å ”la komme” og å ”føre inn” ser vi også i 2 Krøn 36,10: ”Ved årsskiftet sendte kong Nebukadnesar bud og lot ham [Jojakin] hente (hebr. *wajebi'ehu*, gr. *eisænegken*) til Babel.” Jfr. Mal 3,10: ”Kom med (hebr. *habi'u*, gr. *eisænegkate*) hele tienden til forrådsammeret.”

Dette har også fått støtte fra en undersøkelse til Jesu morsmål. Arameisk har en verbalform (*aphel*) med permissiv mening. I samlebindet ”Of Scribes and Scrolls...” 1990 drøfter J. H. Charlesworth dette og påpeker s 78 at den eldste syriske oversettelsen av Fadervår (Sin.syr) har en slik permissiv *aphel*: ”and do not allow us to enter into temptation.” En bibeloversettelse skal selvsagt bygge på den greske teksten, ikke en hypotetisk arameisk urtekst.

Men syrisk er tross alt en direkte videreutvikling av arameisk og kan dermed gi en hjelp til å forstå Jesu egen uttrykksmåte.

Bak den nye gjengivelsen ligger det altså en følelse av at de tidligere oversettelsene kan ha gitt Gud en mer aktiv "lederrolle" inn i fristelsen enn grunnteksten gir dekning for. Den nye formuleringen lånte vi fra Jesu oppfordring til disiplene i forbindelse med bønnekampen i Getsemane: "Våk og be om at dere ikke må komme i fristelse" (Matt 26,41). I Jesu bønn finner vi her andre henspillinger på Fadervår ved at Gud tiltales som "Far" og ved bønnen "la viljen din skje". Det er derfor naturlig å se Fadervårs 6. bønn i lys av denne oppfordringen. Det er et annet verb som brukes, i en annen grammatisk form, og konteksten er forskjellig, men det er ikke lett å se at Getsemane-bønnen skulle ha en helt annen mening enn fristelsesbønnen i Fadervår. Vi kan være trygge på å be i samsvar med Jesu vilje når vi gjengir den 6. bønn med formuleringen "La oss ikke komme i fristelse".

Det økumeniske anliggendet som Kaasa Hammer nevner, er viktig, men har ikke hindret at Fadervår stadig har en noe ulik form

både i bibeloversettelsene og i forskjellige kirkers liturgi. Bak Bibelselskapets oversettelse står et oversettelsesutvalg og et besluttede styre med en bred representasjon fra ulike kirkesamfunn i Norge. Men vi er selvsagt klar over at en bibeloversettelse ikke er bindende for kirkene. De må på selvstendig grunnlag beslutte hvilken form Herrens bønn skal ha i liturgi. Hos Kaasa Hammer blir det for øvrig påfallende hvor "bokstavtro" han vil være i den 6. bønnen, men hvor fri og omskrivende han ellers er i sitt forslag til oversettelse.

Sandviks henvisning til bønnens ordlyd i Luthers lille katekisme (opprinnelig på latin og tysk) kan heller ikke binde en norsk oversettelse i dag. Men Luthers forklaring til fristelsesbønnen er like aktuell til den nye oversettelsen som til den gamle:

"Gud frister ganske visst ingen, men vi ber i denne bønn at Gud må bevare oss og holde oss oppe, så djevelen, verden og vårt eget kjød ikke skal bedra oss og forføre oss til vantro, fortvilelse og andre store synder og laster, men at vi, om vi blir fristet på den måten, likevel til sist må seire og holde fast på seieren."

Tor Johan Grevbo

DEN KRISTNE TRO EN LITEN HÅNDSREKNING

En kortfattet, enkel og personlig fremstilling av kristen tro, preget av forfatterens lange erfaring som sjelesørger i møte med tro og tvil.

"En viktig bok som kan bli til nytte og hjelp for mange. Med få ord er innholdet i den kristne tro formulert uten at dybden er tapt. Kjernen i kristendommen belyses gjennom mange nye formuleringer. Preget av forfatterens lange erfaring som samtalepartner, er troen gjort nær og relevant for mennesker med ulike livserfaringer."

Helga Haugland Byfuglien,
preses i Bispemøtet i Den norske kirke

Kr 99,-

Kort kommentar til Harald Hegstad

AV OLE FREDRIK KULLERUD

I ordsiftet i Luthersk kirketidende (LK) 2011–12 om homofilt samliv hevder Harald Hegstad at jeg urettmessig har tillagt ham meningen at dette spørsmålet er et adiaforon.¹ At jeg skal ha fortegnet hans meninger, kan jeg ikke leve med, derfor følgende oppklaring.

Min omtale av Hegstads synspunkt

I artikkelen "Enhet og brudd i statskirkeorganisasjonen", som Hegstad henviser til, hevder jeg at han i en artikkel i LK "forutsetter at homofilispsørsmålet er et adiaforon og ikke et bekjennelsesspørsmål ... uten riktignok å tale eksplisitt om adiafora og bekjennelsesspørsmål".² Ved denne uttrykksmåten tar jeg høyde for at det adiaforensiske viser seg ved en analyse av Hegstads argumentasjon og ikke ved syntetiske utsagn fra hans side. Jeg brukte bevisst uttrykket "forutsetter" ettersom det var mitt poeng at Hegstad i sin refleksjon behandler homofilispsørsmålet som om det var et adiaforon. Det kan sikkert diskuteres om dette ordet var for vagt. Men saklig sett dreier det seg, slik også Carissimi beskriver Hegstads argumentasjon, om "at samkjønnet samliv blir sammenlignet med adiafora".³ Konkret henviste jeg til hans spørsmål "hvorfor homofilispsørsmålet kommer i en annen kategori enn" spørsmålene om offerkjøtt og militærtjeneste.⁴

Jeg ser imidlertid at jeg senere på s 50 har vært noe uforsiktig idet jeg i en setning etter en referanse til Hegstad argumenterer mot "en oppfatning av homofilispsørsmålet som et adiaforon" og på s 56 tilsvarende. Uten at jeg på disse stedene i artikkelen min sier at det er

Hegstad som taler om adiafora, gjør den nære tekstsammenhengen (nabosetninger) at dette blir for ubeskyttet. Her burde jeg vært klarere.

Hegstads omtale av min gjengivelse av hans posisjon

Den nøyaktige ordlyden i Hegstads bemerkning til meg er at det vil "være galt å si at det *bare* (min kursivering) dreier seg om et adiaforon (et standpunkt Ole Fredrik Kullerud feilaktig tillegger meg i en artikkel i *Lære og liv* 4/2011)". Hegstad har tydeligvis behov for å skyte inn adverbet "bare", et ord eller saksforhold som på sin side ikke finnes i min omtale av hans syn. Carissimi har i sin debatt med Hegstad med rette etterlyst innholdet i dette "bare".⁵

At homofilispsørsmålet ifølge Hegstad ikke "bare dreier seg om et adiaforon", er en ny presisering fra hans side. Etter mine begreper kan ikke et adiaforon være noe annet enn et adiaforon ettersom adiafora og lærespørsmål er motsetninger som gjensidig utelukker hverandre. Hvis Hegstad mener at homofilispsørsmålet ikke bare er et adiaforon, mener han jo tydeligvis at det er et adiaforon, men samtidig noe mer selv om han i senere innlegg avviser kategorisk at han har hevdet at homofilispsørsmålet er et adiaforon.⁶ Men hva dette *mer* (mitt uttrykk, logisk motsetning til "bare") er, er det egentlig ikke mulig for meg å vite. Kan det da være et lærespørsmål samtidig? Hvis noe er et adiaforon, er det ikke et lærespørsmål selv om det ifølge Konkordieformelen i bestemte historiske situasjoner kan bli et bekjennelses-

spørsmål, nemlig der hvor en ut fra Guds Ord nøytral handling kontekstuellet er blitt integrert i vitnesbyrdet for Guds Ord og dermed uopp-givelig.⁷ Et lærespørsmål kan på sin side ikke bli et adiaforon, og det er den situasjonen vi står overfor i homofilispermålet.

Avslutning

At Hegstad i LK har behandlet homofilispermålet som om det var et adiaforon, fastholder jeg. At jeg ikke hele Lære og liv-artikkelen igjennom markerte at dette var min analyse av hans posisjon, beklager jeg. Når Hegstad nå erklærer at homofilispermålet ikke er et adiaforon, må jeg selvfølgelig ta på alvor at han mener nettopp det, men uklarheten i forhold til den videre argumentasjonen hans om dette synes for meg ikke å være oppklart. *Ikke "bare ... et adiaforon"*, som Hegstad nå opererer med og legger meg i pennen, innebærer en betydningsforskyvning. Denne redegjør ikke Hegstad eksplisitt for. Etter min mening

fungerer begrepsforskyvningen tilslørende, slik også kirkelige organer i vår tid etablerer nye kategorier uten pastoral og liturgisk basis og dermed utydeliggjør kallet til bot.

¹ Harald Hegstad, Svar til Carissimi, *Luthersk Kirke-tidende* (LK) 147 (2012)/4: 87.

² Ole Fredrik Kullerud, Enhet og brudd i statskirke-organisasjonen, *Lære og liv* 38 (2011)/4: 50–57; Harald Hegstad, Kirkesplittelse i seksualetikken?, LK 146 (2011)/8: 50.

³ Knut Alfvåg, Joachim Grün, Sverre Langeland og Dag Ø. Østereng, Svar til Hegstad, LK 147 (2012)/5: 116.

⁴ Hegstad, Kirkesplittelse i seksualetikken?, op. cit.: 223.

⁵ Alfvåg e.a., Svar til Hegstad, op. cit.: 116.

⁶ Harald Hegstad, Sluttreplikk til Carissimi, LK 147 (2012)/6: 137.

⁷ FC SD X,10.

Kort replikk til Kullerud

AV HARALD HEGSTAD

Et adiaforon er noe som verken er moralsk riktig eller moralsk galt, eller som må påbys eller forbys av læremessige grunner. Mitt utgangspunkt har hele tiden vært å fastholde at homofilispermålet handler om hva om er synd eller ikke, og å diskutere hvilke konsekvenser uenighet om slike spørsmål har i kirken. Det var derfor overraskende for meg å se at Kullerud oppfattet meg slik at diskusjonen gjaldt et spørsmål om adiaforon, noe jeg protesterte mot.

Det er særlig én formulering fra meg Kullerud henger seg opp i, der jeg sier at er

"galt å si at det bare dreier seg om et adiaforon". Rent språklig kan denne setningen leses på to måter, enten slik at "bare" står til verbet ("bare dreier seg om"), altså at det også er et adiaforon; eller slik at "bare" står til substantivet, altså at homofilispermålet ikke er "bare et adiaforon", altså at det ikke kan reduseres til et adiaforon fordi det tilhører en annen kategori. Om man ikke kunne lese seg til den siste meningen ut fra sammenhengen i teksten, burde det i alle fall være klart etter min klargjøring i LK nr. 6/12.

FRA BOKFRONTEN

Sjur Isaksen "Ordet gjennom året", Mari og Paul Erik Wirgenes "Fra søndag til søndag" og Olav Skjevesland "Ord til tro"

En ting er i hvert fall helt sikkert: Den norske kirkes prester og predikanter, gudstjeneste- og studiegruppedeltakere skal ikke stå uten ressurser når de nå skal gå løs på de nye tekststrekene. Når jeg velger det vågale prosjektet å anmelde alle tre sterke ressurser i samme tekstfil, er det fordi det er interessant å se hvordan bøkene kan utfylle og supplere hverandre. Disse bøkene utfyller nemlig hverandre godt.

Litt tid er gått siden jeg fikk bøkene mellom hendene, og jeg har slik (med vilje) testet ut stoffet både til bruk i forberedelse av prekeners og gudstjenester og i forberedelse til kirkegang.

Jeg ønsker også å fokusere at disse bøkene ikke bare er ressurser for prekestolen, men også for kirkebenken. Bøkene kan også ha en oppbyggelig nytteverdi utenfor kirkerommet, nemlig i fora som studie- og bibelgrupper, konfirmantundervisning og trosopplæring. I beskrivelsen av bøkene prøver jeg å flytte inn i de forskjellige roller jeg mener boka passer best for: Isaksens og Wirgenes' bøker tar oss gjennom hele kirkeåret. Skjevesland stopper ved pinse.

Sjur Isaksen

Ordet gjennom året

Evangeliebetraktninger over andre tekststrekke

(204 sider) Luther Forlag 2011

Sjur Isaksens bok vil jeg benytte når jeg i prekenarbeidet trenger en idé, en innfallsvinkel. Deretter vil jeg bruke den før jeg selv går i kirka som gudstjenestedeltaker. Jeg vil bruke den til kirkeårsbestemte gravferdstaler. Her er det dessuten mange gode andakts-temaer.

Boka er den eneste av de tre, som trykker evangelieteksten. Alle vet hvor praktisk det er av og til. Det gir også en fin opplevelse av det som er bokas litterære form nemlig "betraktningen". Å få teksten visuelt innrammet gjør at man faktisk "betrakter". Det fine med det er at man får visuelle drypp av innholdet – og en umiddelbar følelse av omfanget.

Isaksen har spennende overskrifter! Jeg skjønner at hver eneste er valgt med omhu. Det er frysetørrete aha-opplevelser som bare trenger vann. Det gir en fin inngang til både prekenarbeid og kirkegjengeropplevelse. Isaksen kan rendyrke ett poeng, og slik er boka ikke så grundig som de to andre. Overskriftene er gode og gir leseren lyst til å sjekke "hva dette er for noe" – "dette må jeg finne mer ut av". Dette blir ei bok ikke bare for predikanten som forbereder seg, men også for den kvalitetsbevisste

kirkegjenger som vil ta med seg en forventning og krav til innhold i en preken. Først får du en ansporing, en idé, en assosiasjon. Så kommer mer innholdsmettede avsnitt.

Han klarer å tegne typebilder av Jesus – Jesus er alltid INNHALDET i betraktningene – og gir føring på Jesus som prekenens innhold. Isaksen klarer også å fokusere eksistensielle spørsmål og gjør dem tilgjengelige ved å sette ord på dem. Han er flink til å vise hvordan tekstene gir perspektiver på kirkens vesen og oppdrag; et godt eksempel er Såmannssøndagen.

Isaksen faste spalte i grått "Ordet i ordet" gir spesielle fokus som er intellektuelt stimulerende. Her i grått holder han også på gresken – men ikke på en slik måte at det virker ekskluderende på dem som ikke har språkfaglig bakgrunn. Det er fint også med spørsmål til ettertanke, som utfordrer. Det er godt å få påvist forbindelsen mellom tekst og teologi på en så overbevisende måte som her.

Isaksen skygger ikke unna store teologiske spørsmål selv om spalteplassen er begrenset, og lange setninger er et fremmedelement. Et eksempel er om inkarnasjonen innebærer at Jesus også "tar på seg" samtidens livstolkninger og forestillinger. Han skygger heller ikke unna selvransakende spørsmål.

Han prøver seg også som skjønnlitterær forteller (langfredag) og lager der en fin perspektivforskyvning til subjektet "vi". Dette bryter inn og frisker opp i boka. Han har også en god innlevelse i bibelske personers perspektiv.

Her er det også fine idéer til andre sammenhenger enn søndagsgudstjenesten, ikke minst gravferd og vigsel: *"Livskunst er å holde det fullkomne og skadede sammen. Bare slik kan det som er skadet beholde sin skjønnhet. Bare slik kan det fullkomne beholde sin sårbarhet."* (15. s. i treenighetstiden).

Jeg må si meg imponert over at Isaksen klarer å la det gå opp et lys hver søndag. Det blir selvsagt litt ensformig å lese boka igjennom på en gang. Det er en bit-for-bit-, søndagsbilde-for-søndagsbilde-bok, en bok å ha og eie – både når en går på jobben før et prekenarbeid, og når en vil hvile selv og gjøre retrett i et gudsord.

Mari og Paul Erik Wirgenes
Fra søndag til søndag
Et møte med kirkeårets tekster 2. rekke
 (283 sider) Verbum 2011

Styrken med boka til Mari og Paul Erik Wirgenes er at den gir en god presentasjon av alle tre tekstene. *Dagens tekster* er fast overskrift i framstillingene for hver søndag. Boka er informativ, opplysende, lett å lese, og slik gjør de to søndagens tekstmateriale mer tilgjengelig. I formen er den beskrivende og konstatierende: *"Juledag er en av kirkens største høytidsdager. Vi feirer inkarnasjonen, dvs. at Gud ble menneske."* (s 33) Her smøres det ikke tykt med bevingede ord og kristendommens største mysterium beskrives med et "dvs.". *"Åpenbaringstidens tekster er opptatt av å vise hvem Jesus er."* (s 61) – ja, slik er det jo! Enkelt og greit og det enkle er jo, som kjent, ofte det beste. Etter hvert som jeg brukte boka, fikk jeg mer og mer sans for hvordan forfatterne får tekstene til gjensidig å belyse hverandre. Litt mer begeistring og halleluja-stemming kunne språket ha vært mettet med.

Til en bibelgruppe i bygda der jeg bor, som vil ha ressursmateriale til samling før søndagen, har jeg anbefalt denne. I grundighet ligger boka mellom Skjevesland og Isaksen.

Det er en styrke at den går inn i alle de tre tekstene som vanligvis brukes i gudstjenesten. Det gis interessante godt skildrede tidbilder fra profetene og små, fine innføringer i epistellitteraturen.

Innholdet til hver søndag har flere deler: Etter en innledning går man inn i dagens tekster. Her serveres gode, avmålte persjoner med bibelkunnskap – som når du er på restaurant og du synes retten er i minste laget når den kommer på bordet, men så viser det seg at det var mer enn nok. Kokken var smartere enn gjesten. Deretter kommer et avsnitt som heter "samtale", og så ansføres tanken videre til svevflukt i en "meditasjon". Dette gir en mangeartet leseropplevelse og er et godt grep. Spørsmålene til samtale er ofte utfordrende. Et godt eksempel på det er tema «boten» (s 91). Noen av spørsmålene til samtale er litt vel store og kunne ha vært avhandlingstemaer.

Det er fint med et enkelt bønneopplegg etter hver betraktning, hvor også aktuelle tema tas

opp. Det er positivt at en i en slik bok også utfordres på bønnens utfordring. Noen ganger slår man seg litt løs med kjente liturgiske tradisjoner som fredslitaniet.

Boka er spesielt brukbar for den som vil preke over alle tre tekstene og la prekenen stå til dagen og dens tema, ikke bruke evangelieteksten isolert som "prekentekest".

At søndagen plasseres så godt i kirkeåret, er en styrke. Her bringes også god informasjon fra kommentarlitteraturen til bords. Noen ganger nevnes en overskrift på søndagen som for eksempel "Befrielsens søndag", 3. sønd. i fastetiden. Søndagene tematiseres oftere i treenighetstiden, og det kunne ha vært mer gjennomført. Tidsmessige nytolkninger brukes; eksempel på "ond ånd" er "alt som ødelegger menneskelivet".

Ekteparet Wirgenes er alltid trofaste mot stoffet og leverer alltid varene med høy kvalitet i betraktningene.

Olav Skjevesland

Ord til tro

Søndagens evangelietekster til studium og forkynnelse. 2. rekke. Fra advent til pinse (221 sider) Verbum 2011

Denne boka vil jeg bruke til min egen bibellesning og til prekenarbeidet. I grundighet ligger den nesten på kommentarnivå. Det er en utfordring å anmelde den da den er så utrolig rik på innhold. For den som virkelig vil gå i dybden, må dykke sammen med biskopen, og her er det mye å få øye på. Den som vil ta et kirkeårskurs i bibelkunnskap, har her en pensumbok med en pen summa theologia.

Alle bøkene har de nye teksttrekkene som sin direkte foranledning. Her må en også regne med at det kommer oppfølgere. Skjeveslands bok går jo "bare" til pinse, og det er tre tekstrekker (Vi aner et seksbindsverk).

Et viktig kapittel i boka er innledningen. Denne anbefales på det sterkeste! Her sier han hva han vil oppnå. Han understreker verdien av å være den "langsomme leseren". Han vil gi bredde- og dybdeperspektiv til tekstene. "Det er et gammelt prinsipp at Bibelen fortolker Bibelen og livet samtidig." Bibeltolkningen skal være en ressurs, ikke bare for å produsere og høre forkynnelse, men også for den dagsaktuelle livserfaring. Her er det med andre ord også mange gode råd, ikke bare til prekenforberedelse, men til god bibellesning. Skjevesland trekker skillet mellom "tillitens og mistankens hermeneutikk". Han er representant for den første. Det er verdifullt at han står i dialog med tidligkristen tolkningstradisjon. Det er på mange måter en bok for de troende til tro. Skjevesland vil dra oss med inn i Guds handling i Jesus Kristus.

Også Skjevesland har avsnitt i grått (som hos Isaksen). Her får vi fine innblikk og drypp fra den store kristne fortolkningstradisjon. Jeg skulle gjerne ha sett disse til hver eneste søn-/helligdag men det er kanskje for mye å forlange. Han er også flink til å plassere tekstene i en urkirkekontekst.

Hver betraktning har en fast oppbygging: Først et avsnitt "til dagen og teksten". Så går vi "dypere inn" i materialet, noen ganger med et avsnitt i grått. Og så trekkes det homiletiske

utblikk "ut i livet" med tre underavsnitt: Tiltalen – Troen – Takken. Oppbyggingen gir en følelse av regelmessighet (gjentakelsens pedagogiske kunst) og er en fin måte å bli vant med utfordringen på. Lesetekstene behandles i liten grad. Her får en til gjengjeld desto mer til evangelieteksten.

Det sies fra hvis en tekst er ny som preken-tekst. Han bruker fortsatt "prekentekest" som fast term i stedet for "evangelietekst". Noen vil jo hevde at vi nå preker mer over alle tre tekstene enn bare den såkalte "prekentekest". Denne boka er ikke et skyv til denne måten å se prekenen på. Slik er den litt konservativ.

Kvaliteten i boka ble spesiell klar for meg under lesingen av betraktningen for 2. s. i fastetiden, om kvinnen som kommer uventet inn i fariseeren Simons hus der Jesus allerede er gjest. Teksten er godt skildret i Jesus-filmen til Franco Zeffirelli. Boka beskriver samme scene veldig godt, også i forhold til filmen – en helt subjektiv opplevelse av film og tekster selvsagt,

men likevel: Jeg får lyst til å preke etter å ha lest slike tekstgjennomgåelser.

Skjevesland beskriver godt gruppedynamikken i disippelflokken – og det på en måte slik at det får angå vår kirkes situasjon i dag – dagens disippelflokk. Han er også flink til å "gjennomskue" (i ordets beste forstand) evangelistenes redigering av stoffet (som til Rogate-søndagen).

Skulle jeg trekke fram en betraktning spesielt, må det være den til 1. påskedag, med det spennende spørsmålet "Hvilken sorg slukker påskemorgen?" Det belyses via fine nye ord som "verdenssorgen" og "egensorgen". At Skjevesland er god med ord, er ingen nyhet, men det gjør at teksten inspirerer og begeistrer. Det er kanskje det aller beste grunnlaget å stå på når en skal bygge en ny preken?

Kjell A. Skartseterhagen
Sokneprest i Nittedal

Nye teksttrekker – prekenhjelp fra Luther!

Sjur Isaksen

ORDET GJENNOM ÅRET

Evangeliebetraktninger over andre teksttrekke

Ordet gjennom året er tenkt som en hilsen til mennesker som gjerne vil forberede seg til gudstjeneste, som forkynnere eller tilhørere. Den kan også brukes til samtalegrupper eller som en personlig andaktsbok.

Tittelen henspeiler på den praktiske innretningen boken har fått, der evangeliebetraktningene er ordnet etter kirkeåret. Samtidig er *Ordet* et av de mange navn på Jesus. *Ordet* møter oss i alle årets dager og lover sitt nærvær så lenge det telles dager og år på jorden.

Kr 298,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

Harald Kaasa Hammer: La tekstene tale

Eide Forlag 2011 Nettside: www.tekstboken.no

Ingen kjenner den nye Tekstbok for Den norske kirke bedre enn Harald Kaasa Hammer. Og da mener jeg ingen i hele verden. For det første var han med i det utvalget som utarbeidet høringsutkastet fra 2008. For det andre har han fulgt hele prosessen tett fram til og med endelig vedtak i Kirkemøtet april 2011. Sist, men ikke minst, har han laget omfattende registre som både redegjør for prosessen underveis og for sluttproduktet vi sitter med i dag. En del av dette arbeidet er samlet i boka *La tekstene tale*, som utkom på Eide Forlag i 2011. Men han nøyer seg ikke med å skrive denne store oversiktsboka. Han redigerer også nettsidene www.tekstboken.no der ressurser til arbeidet med tekstene deles generøst med alle som vil klikke seg inn. Boka og nettsidene har mye felles stoff, men det finnes også særstoff i de to kildene.

Dette blir ikke først og fremst en bokanmeldelse, men en takk til Harald Kaasa Hammer. I en tid der opphavsrettigheter og beskyttelse av eget arbeid har stor betydning, gir han oss rundhåndet del i et svært omfattende materiale, samlet gjennom mange år. Selve boka er organisert som et oppslagsverk der hver eneste kirkeårsdag får en presentasjon, gjerne over 4 sider i stort format. Framstillingen starter med 3 korte linjer om dagens særpreg ut fra tekstmaterialet. Dette er nyskrevet; siden denne tekstboken er så annerledes enn den forrige, trenger svært mange av dagene en ny «bestemmelse». Det er vist tilbakeholdenhet i forhold til å lage tematiske overskrifter til dagene, men Hammer gir korte felles karakteristika både for helheten og for den enkelte av de tre teksttrekkene i syklusen.

Deretter følger en forenklet «synopse» der de tre rekkene er stilt opp ved siden av hverandre, og hver tekst er presentert i en kort oppsummerende setning. Resten av framstillingen er organisert under stikkordene: Overveielser, røde tråder og andre forkynnelsestema. Her viser Hammer at han er bibelteolog med en spesiell evne til å knytte sammen bibelske referanser. Dette er en av bokas sterkeste sider, at den leder leseren fram til andre tekster som kaster lys over de tekstene som hører dagen til. Ikke bare er det et svært rikholdig henvisningsapparat, men vi får også hjelp til å se hvor i tekstboken disse henvisningene har funnet sin plass. Boken tilbyr også noe i retning av en salmekonkordans; hver eneste tekst har referanser til salmer fra salmebøkene våre. På denne måten blir *La tekstene tale* et uvurderlig verktøy for den som vil arbeide samvittighetsfullt og helhetlig med sine gudstjenesteforbereelser.

Nettsidene www.tekstboken.no gir i tillegg mye annet godt stoff til de enkelte kirkeårsdagene. Hammer har i mange år delt egen forkynnelse på nett. Nå er dette store prekenmaterialet reorganisert slik at det er tilpasset den nye tekstboken. Under hver kirkeårsdag kan man klikke seg inn på skrevne og holdte prekener over dagens tekster, samt få tilgang til andre ressurser i forberedelsene. Selv om disse samlede ressursene kanskje i størst grad appellerer til prester og teologer, vil jeg også anbefale boka for alle andre som er opptatt av Bibelen og gudstjenesten. Stor takk til forfatteren som gjør et så stort og personlig arbeid tilgjengelig for hele kirken!

Sjur Isaksen

SØNDAGSTEKSTEN

Dag Øivind Østereng, Øystein I. Larsen, Eyolf Berg og Even Borch

På grunn av en uoverensstemmelse mellom to versjoner av oppsettet for tekstmedarbeiderne har to medarbeidere levert gjennomgåelse av teksten til 2. søndag i treenighetstiden. Redaksjonssekretæren beklager og takker Øystein I. Larsen som på kort varsel påtok seg å levere også til 4. søndag i treenighetstiden.

2. søndag i treenighetstiden

10. juni 2012

Prekentekest: Joh 3,26–30

Lesetekster: Salme 67,2–6; Gal 3,23–29

”Denne gleden er nå blitt min, helt og fullt.”

2. søndag i treenighetstiden varsler på alle måter en ny tid. Salme 67 vitner om at det skal komme en tid da Guds frelse skal bli kjent over hele jorden og blant alle folkeslag. Paulus taler i Galaterbrevet om den tiden som var under loven, men som nå er avløst av evangeliet. Den nye tiden har kommet.

Fra evangeliet vet vi at døperen Johannes er den som står i skjæringspunktet mellom den gamle og den nye tidsalder, og nettopp døperen Johannes hilser den nye tid velkommen med ordene: *”Denne gleden er nå blitt min, helt og fullt.”*

Gudstjenesten 2. søndag i treenighetstiden inviterer menigheten til *”helt og fullt”* å ta del i gleden over Kristus, som i døperens munn er

gjengitt med metaforene brudgommen (Kristus) og bruden (menigheten). Dette setter rammen for det som denne dagen i kirkeåret handler om.

En preken om troens liv

Døperen Johannes er en skikkelse vi gjerne forbinder med advent – veirydderen som roper i ødemarken og forbereder Kristi komme. Denne søndagens prekentekest har da også vært en tekst forbeholdt 4. søndag i advent fram til nå. Men nå er den flyttet til 2. søndag i treenighetstiden som en tekst ved starten og inngangen til denne lange perioden etter pinse. Det er ikke vanskelig å se motivet for denne plasseringen. Treenighetstiden handler – for å bruke Kanaans språk – om å vokse i nåde og kjenneskap til Jesus Kristus. Med et slikt utgangspunkt for treenighetstiden passer det bra å finne en tekst som understreker døperens ord, der han sier: *”Han skal vokse, jeg skal avta!”* Slik slås tonen an for perspektivet om at det å vokse i troen handler om at *”Kristus får [vinne] skikkelse i”* oss, for å bruke et uttrykk av Paulus (jfr. Gal 4,19).

(Personlig synes jeg denne teksten er en ypperlig tekst for St. Hans, men den kan også godt forsvare sin plass her på 2. søndag i treenighetstiden).

Hva vet vi om døperen Johannes? Evangeliene gir oss et relativt bredt og sammensatt bilde av døperen. Han er den største av alle

profetene, sier Jesus (Matt 11,11; Luk 7,28). Han er spesielt åndsutrustet (Luk 1,15), og hans oppdrag og person tilhører Guds frelseshistorie varslet gjennom profeten Jesaja (Mark 1,2f; Luk 3,4ff). Ved Jesu dåp står døperen Johannes som det første vitne om Treenighetens fullendte åpenbaring, med Faderens røst fra himmelen, Sønnen som døpes, og Ånden som stiger ned over han som en due (Mark 1,10f; Matt 3,16f; Luk 3,21f; Joh 1,32-34). Og vi må legge merke til at denne åpenbaringen av Treenigheten ikke utelukkende er johanneisk teologi, men en hendelse som alle evangelistene samstemmer om. Poenget nå er at døperen Johannes er den som vitner om dette, og det setter nettopp ham i en særstilling i åpenbaringshistorien.

Videre er døperen bestemt og fast i sin tro og sitt vitnesbyrd. Det er han som peker på Jesus og sier med troens overbevisning: *"Se, Guds lam, som bærer bort verdens synd"* (Joh 1,29). Og i dagens tekst er han også full av troens glede og overbevisning, når han uttrykker: *"Denne gleden er nå blitt min, helt og fullt."*

Med dette bildet av døperen står vi tilbake med inntrykket av en åndelig *"supermann"*. Men evangeliene gir oss et helere og sannere bilde av døperen enn bare dette. Det er som evangeliene er seg bevisst at døperen også var et menneske, som gikk i livets og troens skole. Det er derfor trosstyrkende, midt i anfektelsen, at også døperen som på alle måter skiller seg ut i åpenbaringshistorien, med særegen åndsutrustning og klippefaste tro, opplever *"natten."* Også døperen må inn i åndens fattigdom. Han må i fangenskap, og i sitt åndelige mørke må han rekapitulere hva som er grunnlaget for hans tro, nemlig dette at Skriften går i oppfyllelse gjennom Jesus Kristus (Matt 11,3-6; Luk 7,19-23). Skriftbeviset var det som troen måtte falle tilbake på. Tilliten til Guds ord som troens utgangspunkt og kilde.

Denne søndagen må prekenen gjerne bevege seg langs nettopp disse linjer, der troens liv og anfektelser kan løftes fram, og der døperens erfaringer kan bli til hjelp og nytte for menigheten. Å dele troserfaringer er viktig, og ærlighet og renslighet om tro og tvil er en viktig side av den forkynnelsen.

Evangeliet på 2. søndag i treenighetstiden har i seg et stort arsenal til å hente fram troens begeistring. Vi har hele oppfyllelsen av Kristi

gjerning bak oss med høytidene jul, påske, Kristi himmelfart og pinse. Skriften er gått i oppfyllelse! Og dette tilbakeblikket er viktig for troens framblikk. Døperens ord i dagens tekst, om at han hører brudgommens stemme, er et fint bilde på hvordan menigheten (bruden) gjenkjenner Kristus-hendelsen som brudgommens stemme.

Evangeliet om de store ting som Gud har gjort, må forkynnes så troen kan slutte seg til med den begeistring som døperen selv har i dagens tekst: *"Denne gleden er nå blitt min, helt og fullt."*

GT-teksten bærer i seg misjonsaspektet, og epistelteksten bærer i seg dialektikken mellom gammel og ny pakt, lov og evangelium. Dette er toner som kan klinge sammen med perspektivet om troens liv. Et liv i tro er også et liv i tjeneste. Og et liv i evangeliet er et liv i troens frihet, løst fra lovens dom. Der finner vi troens fred og hvile.

Salmeforslag

Inngangssalme

233 Gud er i sitt tempel

Hovedsalme

485 Glede uten Gud ei finnes

Før preken

12 Rydd vei for Herrens komme

Etter preken

945 Nikenum

Offertoriesalme

195 Livet vant, dets navn er Jesus

Under nattverd

492 Salige visshet

Slutningssalme

514 Reis deg, Guds menighet

DAG ØVIND ØSTERENG
Prest

2. søndag i treenighetstiden

10. juni 2012

Prekentekest: Joh 3,26–30

Lesetekster: Sal 67,2–6; Gal 3,23–29

Betraktning

”Han skal vokse, jeg skal avta.”

Sann storhet tåler storhet ved sin side, er det sagt. Men tåler den også å tre til side? Ikke å få være med lenger? Ikke bare tre til side, men bli ryddet av veien: Dette var før han ble kastet i fengsel (v 24).

”Verden har altfor mange små store menn.”

(Hans Børli: Tankestreif 1991)

”Ønsket om å bli en stor mann, gjør mange til den minste på jorden.” (Friedrich Hebbel)

”Vi sa til hverandre på forhånd at for å ha suksess, så må man inderlig unne andre suksess.” (Nils Arne Eggen)

Forbigått av sitt eget dåpsbarn. Han som var sammen med deg..., han døper nå..., og alle går til ham. Ser du ikke frekkheden: Han har stjålet ditt konsept og begynt for seg selv. *Alle går til ham!* Hvem kan svare slik: *Denne gleden er nå blitt min...*

Det er ikke lett å gå i forveien, men ikke å gå i veien for.

Når alle husker toastmasteren, men hovedpersonen kom i skyggen, var da toastmasteren verd å rose? Men tross alt – det var ikke enter-taineren som fikk brura.

”Å elske er å lære seg å dø.

Der dagen i oss/eier himmelen til lysets bunn/ der er vår seng et alter/ hvor vi går inn og ut av vår død

Der våren i oss/ eier årstidene til himmelens bunn/ der funkler et mørke i blodets rus / Hvert mørke / en natt dypere enn natten.

Å dø er å lære seg å elske”

(Stein Mehren: En natt dypere Fra Fortapt i verden. Syngende. 1988)

Kjærlighet er også å slippe taket. Han skal vokse; jeg skal avta ...

”Nå treffer beskjeden hans oss. Til oss sier den: Livets innerste mål er ikke det at jeg må vasse i lykke, men at livet mitt lykkes.” (Georg Geil: En sang for den lyse dag. Luther forlag 1986)

Teksten

Johannes døperen står i vitnerekken som føres fram i rettsaken om Jesus. Også dagens tekst betegner ham som vitne, 3,26: ham som du vitnet om. Johannes døperen var Johannes pekeren.

Og Johannes-evangeliet bruker sin kjente teknikk igjen: En konkret episode (Både Jesus og Johannes driver dåpsvirksomhet) er springbrett for et budskap i pregnant form (Johannes skal svinne; Jesus skal gå videre) og går over i en refleksjon der det ikke alltid er like tydelig om det er evangelisten eller fortellingens personer som taler (v 31ff).

Prekentekesten er avgrenset til døperens pregnante oppsummering om forholdet til Jesus.

Begge de to store driver dåpsvirksomhet – riktignok ikke Jesus selv, men hans disipler, 4,2, men det gir anledning til konfrontasjon og avklaring mellom de to. Jesusflokkens dåpsvirksomhet må her ses i sammenheng med Jesu egen doms- og omvendelsesforkynnelse og må forstås som Johannes' dåp. Jesus er sin egen forløper. Konkurransen fra Jesu virksomhet – alle går til ham. Kanskje er denne milde overdrivelse en allusjon til evangelistens universelle perspektiv og hans gjerning, 11,48.

Tanken om at alt det gode kommer ovenfra, Jak 1,17, kunne jo vært misbrukt til å holde sin egen posisjon opp mot Jesu gjerning: ”Er ikke min gjerning like mye fra himmelen (Gud) som hans?” Men han anvender dette farlige bevis bare på Jesus, og han bruker den kjente bryllupsmetaforen (Israel som Herrens brud, Jes 54,5) som forklaring på sin glede; jfr. Mark 2,18-19.

Det summeres i den pregnante formel: Vokse – avta. De greske termene kan også brukes om himmellegemene som stiger og synker (Jfr. den gamle tanke om Jesu fødsel knyttet til wintersolverv – fra da av stiger solen – og døperens til St Hans – da går solen den andre veien).

Med disse Johannes-ordene, trer døperen til side i evangeliet, og dette er det siste vi hører om ham i denne boken. Avsnittet betegner vekslingen mellom dem: Forberedelsen er slutt; oppfyllelsen er på banen. Og her viser døperen sin storhet, slik det har gitt gjenklang gjennom hele kirkens historie: Han pekte ut

Messias for oss; så trådte han til side for ham og overlot hele arenaen til ham som var kommet. Det var ikke lenger plass for noen ved siden. Han var ikke lyset, men han skulle vitne om lyset (Jfr. LK 20/99, s 499f).

Preken

Alle annenrekketekstene denne søndagen er flyttet fra andre dager i kirkeåret.

Prekenteeksten sto litt i skyggenes dal på siste søndag innunder jul, men nå er den løftet opp i lyset, på denne søndagen som er bygget opp parallelt med første rekkes tekst: Om Jesu dåp. Stikkordet er dåp, Vanddåp og åndsdaap, Matt 3,(I) og Nikodemus-samtalen om å bli født på ny av vann og Ånd, Joh 3,1ff (III). På andre tekststrekke har vi fått den sentrale dåpsteksten, Gal 3,23-29, der dåpen knyttes til rettferdiggjørelsen av tro. Leseteksten fra GT, Sal 67,2ff har et misjonsperspektiv: Din vei bli kjent på jorden. Fortellingsteksten er beretningen om den etiopiske hoffmannens dåp, Apg 8,26ff.

Dåpsperspektivet på dagen forskyver vel egentlig hovedsaken i dagens prekenetekst noe:

Tekstens hovedtyngde er på stafettvekslingen mellom døperen og Jesus og på døperens ydmyke storhet. Teksten forteller mer om døperen enn om dåpen. Så må vi kanskje velge mellom Dagen eller Teksten, men det er også en utfordring å finne mulige veier til å forbinde dem. Se utkast til prekeneskisse nedenfor.

Hvis en bruker tekstens hovedoppdrag: "Han skal vokse; jeg skal avta" mer isolert, kan Stein Mehrens vakre kjærlighetsdikt som er gjengitt foran, være et samlende fokus: Å elske er å lære seg å dø – å dø er å lære seg å elske.

"Det hender folk påstår at det må være smått beventd med Gud dersom han på liv og død må få gjort mennesket lite før han kan nedlate seg til å føre noen samtale med det. Til det er bare å si at det spørres om åndelig synsfelt. Mennesket har en egen evne til å æse opp og fylle hele sin horisont. Der dette skjer, er det ingen plass for Kristus-tro. Skal det bli vindusflate til å se ut mot virkeligheten, må jegget som stenger, først krympes. Johannes er Jesu sanne forløper til alle tider." (Per Lønning: "Følg meg!" Land og kirke1974)

Prekeneskisse

Et utkast som søker å bruke alle tre tekstene for dagen:

Hva har jeg i min dåp:

- *Den første begynnelse:* Min dåp bygger ikke på hva jeg har med meg – Dette demonstres for meg hver gang det er barnedåp. Slik det var i min egen dåp. Der får jeg legge av mitt eget og ta i mot i tro. Kledd i Kristus (Epistelteksten).
- *Den store øvelse:* Min dåp utfordrer meg til å holde fast på hvem Han er. Han skal vokse, jeg skal avta. Det handler ikke om å fordype meg i min mindreverdighet, men mye mer å søke hans storhet. Da faller perspektivene på plass (Evangelieteksten).
- *Den store bevegelse:* Min dåp setter meg inn i den store sammenhengen der Guds storhet brer seg utover hele jorden. Mitt døyte liv er et ledd i misjonens sak (GT teksten).
- Disse tre motivene er alle med i Gustav Jensens salme dagens evangelietekst:

NoS 21, v 3, 4 og 5 til punktene ovenfor. Som innledning synges v 1–2.

ØYSTEIN I. LARSEN
Biskop em.

3. søndag i treenighetstiden

17. juni 2012

Prekentekest: Joh 1,35–51

Lesetekster: Jes 50,4–5; Rom 8,28–30

Til dagen og tekstutvalget:

Undertegnede har problemer med å se helheten i det tekstutvalget som er gjort for denne dagen. Vi er kommet inn i treenighetstiden, kirkeårets grønne tid, ofte kalt "det festløse halvåret" – med urette, etter min mening, da hver eneste søndag er en ukentlig påskefest (jfr. Peter Halldorfs grundige behandling av dette gjennomgangsmotivet i kirkeåret i hans nyutkomne bok "Hellig år" – som undertegnede hadde gleden av å oversette og tilrettelegge til norsk). Spesielt har jeg problemer med å se sammenhengen mellom dagens evangelietekst og den fortellende teksten fra Mark 10, en tekst som vanligvis – og antakelig med rette – anvendes i forbindelse med barns tro og dåp, mens evangelieteksten klart har Jesu egen dåp som bakgrunn.

Men hvis jeg ser bort fra den fortellende teksten (Jeg må innrømme at jeg har generelt problemer med å se hensikten med å sette opp de fortellende tekstene, for jeg synes flere ganger å ha sett at de slår an helt andre temaer enn det som er naturlig ut fra det øvrige tekstutvalget), lar det seg etter noe arbeid med tekstene likevel gjøre å komme fram til "Jesus kaller sine første disipler" som et tema for dagen, og da har vi likevel fått et hovedtema som hører hjemme innen rammen av treenighetstiden. Ja, for grunntemaet i denne tiden er Kirkens liv, det liv vi som lemmer på Kristi mystiske legeme i verden skal leve som vitner om den treenige Gud, Faderen – Gud over oss, Sønnen – Gud for oss og Ånden – Gud hos/i oss. For igjen å henvise til Halldorfs bok, peker jo hele denne delen av kirkeåret fram mot fullendelsen – og samtidig mot begynnelsen, for kirkeåret er ikke en runddans der de samme hendelsene kommer igjen og igjen. Det er en spiralbevegelse der hver omdreining av spiralen ikke fører oss tilbake til utgangspunktet, men ett steg nærmere målet. Det er en skole å vokse og modnes i. Når vi neste gang kommer til samme søndag, står vi ikke der vi sto for et år siden. Den som lever i Kirkens år, vokser og modnes som en del av forberedelsen til å gå inn i det kommende

gudsriket som er kirkeårets og hele den kristen forkynnelseens mål.

Til teksten:

Vi har fått en evangelietekst som ytre sett er klart avgrenset. Den tar for seg to dager i Jesu liv. Indre sett er teksten imidlertid nesten grenseløs. Ja, den formelig sprenger den ene grensen etter den andre, og det vil føre alt for langt å ta fatt i alle enkelthetene i teksten. Jeg vil nøye meg med noen dykk ned i et par av de – etter min mening – mest sentrale momentene.

V 36: Bakgrunnen for dagens evangelietekst er helt klar. "Dagen etter" viser tilbake på døperen Johannes' vitnesbyrd om det som skjedde ved Jesu dåp, og det er nærliggende å konkludere med at det er dagen etter dåpen, selv om dåpshandlingen ikke nevnes eksplisitt. Det er i det hele tatt et typisk trekk hos evangelisten Johannes at han ikke går i detalj om selve hendelsesforløpet der de andre evangelistene har redegjort for dette, men heller ser på innholdet i det som skjedde. Og samtidig er Johannes langt mer kronologisk enn de andre tre. Mens de andre tre samler alt som skjedde i Galilea i én bolk, og hendelsene i Judea og Jerusalem i én, følger Johannes Jesus på hans vandringer mellom Galilea og Jerusalem gjennom de tre årene han virket offentlig. Johannes hjelper oss derfor også til å plassere hendelsene tidsmessig på en annen måte enn de tre andre.

V 37: Tidsrammen er altså etter alt å dømme dagen etter Jesu dåp. Døperen gjentar det han har sagt dagen før: "Se, Guds lam!" Han trenger ikke si mer. Tilhørerne vil huske hva som ble sagt dagen før. Men enda viktigere: Tilhørerne vil vite hva ordene innebærer. Døperen benytter seg av en helt klar offerterminologi, og for tilhørerne vil både påskelammet, Abrahams offer og sonofferet klinge med i bakgrunnen. Allerede her ser vi at Johannes, både døperen og evangelisten bryter radikalt med den "storjødiske" tanken om en Messias som skal komme med makt og velde og opprette en jordisk stormakt. I bakgrunnen klinger også Jesajas ord om Herrens lidende tjener. Det er ikke Jerusalems messiasforventning som lyder her, men Qumran-samfunnets, og den som har studert tekstene fra Qumran, vil raskt finne likhetspunkter. Funnene fra Qumran viser oss at Jesu og disiplenes forkynnelse ikke representerer

noe brudd med Det gamle testaments tro og forkynnelse. Det er tvert om de som representerer kontinuiteten – og oppfyllelsen. Det går ingen annen vei fra Det gamle testamente og til oppfyllelsen av løftene enn gjennom Jesus og dermed også gjennom den Kirke som bekjenner Jesus som Guds lam og Messias.

V 40: Hva Jesus og "de to disiplene" snakker sammen om, får vi ikke vite, men disiplenes konklusjon er klar: "Vi har funnet Messias." Samtalen har tydelig bekreftet det de hørte ut fra døperens utsagn om Guds lam. Andreas' trosbekjennelse kommer Peters i forkjøpet, og det er antakelig dette som klinger i bakgrunnen når Jesus etter Peters store bekjennelse sier at det ikke er kjøtt og blod som har fortalt ham at Jesus er Messias, den levende Guds Sønn. For det er helt klart at her er det nettopp kjøtt og blod, Peters egen kjødelige bror som forteller det.

V 41: Peter – Kefas, eller Kaifas, om du vil. Det ene er ifølge dem som har greie på det, arameisk vokalisering, det andre hebraisk. Det ligger en dyp symbolikk i det navnet Jesus gir Simon, sønn av Johannes. Den siste øverstepresten het nemlig det samme, og i Joh 11 ser vi hvordan den gamle pakts Kaifas – som altså betyr Peter på gresk – uten å vite det utfører sin siste embetshandling ved å dømme Jesus til offerdøden og derved avslutter sitt virke som gudsfolkets leder, mens Jesus like etter, etter sin oppstandelse, innsetter den nye pakts Kaifas som gudsfolkets nye leder, ikke som leder for en ny offerkult, fordi sonofferet nå er båret fram én gang for alle – og samtidig nettopp som leder for den oppfylte offerkulten, for den gudstjenestefeiringen der vi får være til stede både i det offeret bæres fram (Jfr. Peter Halldorf enda en gang), og i det evige offermåltidet. Igjen ser vi at oppfyllelse – og fortsettelsen – forutsetter at veien går gjennom Jesus. Det finnes ingen annen gyldig pakt mellom Gud og mennesker enn Jesus-pakten.

V 48: Jeg har hørt mange fromme utlegninger av dette bibelverset, men det trenger ikke bety annet enn at Jesus faktisk hadde sett mannen, kanskje gått forbi og lagt merke til ham. Jeg vil være forsiktig med å legge for mye i det.

V 49: Derimot vil jeg legge vekt på Natanaels bekjennelse. Igjen klinger en bekjennelse som minner om den Peter senere skulle avlegge, ja

faktisk enda mer direkte, for her tiltales Jesus rett ut som Guds Sønn, og igjen er det døperens ord som klinger i bakgrunnen. Messias er den lidende tjeneren, offerlammet, Guds lam. Det er denne Messias Jesu disipler skal forkynne. Hans kongedømme er ikke av denne verden – for det er nødt til å bli konsekvensen av kongetittelen sammenholdt med Guds lam-tittelen: det helt annerledes kongedømmet, den virkeligheten som gir mennesket et håp om en annen framtid enn alt hva denne verden kan gi.

V 51: Da fyrst Vladimir av Kiev utsendinger til Konstantinopel kom tilbake til sin oppdrags-giver og skulle formidle hva de hadde opplevd i møtet med den kristen gudstjenestefeiringen, fortalte de at de ikke visste om de hadde vært i himmelen eller på jorden. For igjen å henvise til Peter Halldorf er det denne opplevelsen vi inviteres til når Herren inviterer oss til gudstjeneste. Bakgrunnen er Jakobs drøm, og Kirken har til alle tider definert seg nettopp her når den holder gudstjeneste: i skjæringspunktet mellom himmel og jord, det skjæringspunktet der både tid og rom oppheves, og vi er til stede, både i de historiske begivenhetene vi leser om i Bibelen, og i oppfyllelsen når Gud skaper himmel og jord nye. Ja, som kristne, som Jesu disipler, lever vi allerede i oppfyllelsen, i oppstandelsens virkelighet. I gudstjenesten får vi oppleve den nært og reelt.

Til prekenen:

Denne teksten inneholder en rekke prekenemaer, og det er vanskelig å trekke ut ett og si at dette må vi preke om på denne søndagen. Guds lam og Messias er naturlige temaer, men prekenen må, i likhet med teksten selv, ha et perspektiv som sprenger grensene for det jordiske, nemlig den åpne himmelen der vi får se Guds engler gå opp og ned over Menneskesønnen. For det er jo inn i den virkeligheten vi vil ha tilhørerne med oss, ikke sant?

Dersom man vil bruke det dagens tema som jeg antydnet innledningsvis, som prekentema, bør også det ha det samme grensesprengende perspektivet.

Til gudstjenesten:

Hvordan kan vi annet enn å feire, når vi har de perspektivene over gudstjenesten, som er skisert ovenfor? Det er Herrens åttende dag, opp-

standelsdagen, fullendelsens dag. Med en tekst som så tydelig har Jesu dåp som bakgrunn, passer det godt å ha dåp denne dagen – og vektlegge både likheter og forskjeller mellom Jesu dåp og vår dåp. Men til enhver skikkelig feiring hører det også et festmåltid, og Guds lam byr på seg selv, verken mer eller mindre. Er det i det hele tatt mulig å feire Jesu død og oppstandelse uten det festmåltidet der han gir seg selv til oss i brødet og vinen? Det hevdes så ofte at vi ikke kan ha nattverd for ofte, for ikke å støte bort de ”kirkefremmede”, dem som ”står utenfor” nattverdfellesskapet. Undertegnede var i sin tid nettopp én av dem. Det som åpnet øynene mine og vakte troen i meg, var nettopp opplevelsen av nattverden i praksis, opplevelsen av at noen hadde del i noe som var fremmed for meg. Det vakte min nysgjerrighet, og denne nysgjerrigheten brukte Herren til å vekke troen i meg. Jeg opplevde at mennesker hadde fått del i noe som sprenget grensene for den verden jeg kjente. Men jeg ble etter hvert klar over at dette ønsket jeg selv å ha del i. Det er derfor med stor frimodighet jeg inviterer andre til å se den himmelske festen i virksomhet her på jorden! Jeg tror nemlig ikke jeg er den eneste som har begynt trosveien nettopp der, og jeg tror det er få situasjoner Herren taler sterkere til mennesker enn nettopp der; jfr. Først Vladimirs utsendinger.

Salmeforslag:

Til inngang: NoS 534.

Bibelsk salme: NoS 931 (Ikke vær redd for å bruke Kirkens eldste salmeskatt nettopp som salmer. Det er klart at det er en tilvenningssak for en del norske kristne, men erfaringen tilsier at når menigheten får øynene opp for denne bibelske salmeskatten, vil de elske den!)

Før prekenen: Hvorfor ikke knytte an til den gamle, kirkelige tradisjonen med å hilse Evangeliet – gjerne båret i prosesjon – med et halleluja-vers? S97 har mange, gode alternativer.

Etter prekenen: NoS 573.

Offertoriet: NoS 652.

Under nattverden: 658/9.

Til avslutning: NoS 529.

4. søndag i treenighetstiden

Jonsok – 24. juni 2012

Prekentelest: Matt 16,24–27

Lesetekster: Jos 24,19–24; Ef 2,1–10

Betraktning

- *Ta sitt kors opp og følg meg*

”Den kloke Arnfinn Haram har i denne spalten kritisert den lettvinde sentimentalitet og mangel på alvor som preger samfunnet vårt, og advarer mot enkel ’gladkristendom’.

Jeg stiller meg i høyeste grad bak advarselen. Ikke minst kan den lettvinde jovialiteten ta bort rommet for reelle meningsbrytninger. Samtidig er det grunn til å glede seg over en del sider ved hverdagens gladkristendom.

Da holder det ikke med lettvintheter og ’billig nåde’ for å låne Dietrich Bonhoeffers berømte uttrykk. Likevel: Kirken skal tilby et rom der vi som mennesker er velkomne i all vår skrøpeligheit. Der skal vi møtes med barnlig glede og få merke at det finnes en Gud som faktisk elsker oss. Veien er kort fra en kristendom som vil preke alvor og utfordre vår moderne tids individualisme, til en kristendom som kjemper for de store prinsippene og som vil det beste for menneskeheten, men som mister menneskene av syne på veien.

Det visste en Frans av Assisi, en Mor Teresa og alle de tusener på tusener av kristne som gjennom tidene med fullt alvor, har gått inn og åpnet rom for det enkelte menneske og derigjennom for den ekte gleden.

Balansegangens utfordring blir å sette mennesket i sentrum, og samtidig være i stand til å tenke prinsipielt.” (Henrik Syse: Kirken – det glade og alvorlige rom. Vårt Land 04.05.12)

Billig nåde...? Nåden er betalingsfri – men slett ikke billig. Den har kostet dyrt.

Herre, gi hva du befaler,/ og befal så hva du vill!/ Blir det korsets bitre kvaler,/ Blir det offerbålet ild,/ Når kun du vil kraft oss gi,/ Blir vår sjel dog evig fri,/ Og vi kaster våre kroner/ Ned for deg med lovsangstøner.” (O. B. Meyer. Sangboken 725)

Teksten

Vårt avsnitt om Kristi etterfølgelse har nær forbindelse med avsnittet foran der Jesus forutsier sin forestående lidelse, 16,21ff. Han måtte dra til Jerusalem – og Peters umiddelbare reaksjon

for å få Jesus fra det blir skarpt stemplet av Mesteren. I stedet for å velge en lettere vei utenom blir disiplene varslet om de heller ikke kan gå utenom i hans følge. De må også gå korsveien, dvs. velge bort seg selv og følge ham etter, v 24ff.

Dette utdypes og begrunnes i tre utsagn som alle innledes med *gar* – for:

- a) v 25 – For den som vil berge sitt liv, vil nettopp miste det han vil beskytte.
- b) v26 – [For, ikke med i vår oversettelse] hva vil det gagne et menneske om det vinner hele verden, men taper sin sjel?
- c) v27 – For Menneskesønnen skal komme med den endelige dom.

”Ta sitt kors opp”. Uttrykket viser til skikken ved korsfestelse: Forbryteren måtte selv bære tverrtreet til korset fram til retterstedet i en ”spissrotgang”. Korsfestelse var en romersk henrettelsesmetode som jødene fant avskyelig og barbarisk. Men romerne hadde brukt den mot jødene i Palestina før Jesu tid, så det er ingen grunn til å betrakte omtalen av korset som et ord fornet i menigheten først etter at de hadde opplevd Jesu korsfestelse. ”Å ta på sitt kors opp” må ut fra dette bety å være villig til å ta på seg martyriet for Jesu skyld. Etter Jesu egen død på korset må dette ordet ha fått ny dybde og mening. Han tok korset frivillig på seg og lot seg dømme til døden. Å bære korset betyr da for disiplene billedlig å ”dø” med ham, uavhengig av muligheten for et martyrium. Paulus forklarer betydningen av den kristne dåp og livet i dåpen som et døds- og livsfelleskap med Kristus (Rom 6,3ff). (Hans Kvalbein: Matteusevangeliet. Luther 1989)

”Å vinne hele verden” er parallelt med Jesu egen fristelse da djevelen viste ham alle verdens riker og deres herlighet, Matt 4,8f. Dette er også en av Jesu etterfølgeres fristelser. Da gjelder det å holde på det overordnede perspektivet: Ingenting kan måle seg mot det å miste sin sjel.

Martyriet er ikke en generell lidelsesvilje til selvofring. Motstanden og martyriet er knyttet til det som skjer ”for min skyld”.

Psykje kan bety både sjel og liv, og teksten spiller på begge betydninger, uten at de spilles ut mot hverandre. Vår oversettelse gjengir det med begge betydninger, v 25 og 26.

”For forsøket på å trygge seg selv, kan aldri gi

den ønskede sikkerhet og fører til at mennesket mister seg selv og går fortapt. Motsetninger er altså ikke den mellom legeme og sjel, men den mellom den jordiske eksistens (som også er noe sjelelig) og det egentlige, evige liv (som ikke er noe ulegemlig).” (N. A. Dahl: Matteusevangeliet. Universitetsforlaget 1962)

Slik evangeliet er sammensatt, avløses disse alvorsordene av forklarelsen på berget der de – noen av dem – uka etter fikk oppleve glimt av denne verdien som overgår alle andre verdier og den verden som ikke måtte tapes, 17,1ff.

Preken

”Kristendom koster”.

Det er vel ikke akkurat den teksten markeds-konsulenten helst velger til kirkekampanjen. Og det gjelder kanskje presten og forkynneren også. Vi beveger oss ofte i positive markedsføringsprinsipper når vi skal velge tema og vinklinger på forkynnelsen vår – eller, for å snakke for meg sjøl: Jeg gjør det. Det blir fort glansete salgsbrosjyrer når jeg vil lokke flere til å slå følge i Jesu følge. Denne dagen får vi en ærligere produktpresentasjon. En slags Forbrukerrapporten for etterfølgere: Den som vi følge etter meg...

I år faller denne søndagen tilfeldigvis på Jonsok, og vi kan få en liknende tekst fra Lukas på Olsok. Tekstens skarpe budskap illustreres med skikkelser som understreker Jesu budskap til disiplerflokkene sin: Ingen vinner frem til den evige ro, som seg ei veldig fremtrenger. Døperens biografi gir kjøtt og blod til tekstens budskap. Dette er ikke lett å selge i dagens verden og vår verden. Men det er fortsatt mennesker som satser så det koster for et budskaps skyld og for å oppnå mål og resultater som krever høy innsats. Mange av dem gjør det for en dårligere saks skyld enn det vi har for oss i dag. Om en måned er det sommer-OL; der er det aktører som har satset og forsaket i år av sine liv. Det er verdier som ikke er å kimse av (Og på tribunene og i TV-stolene sitter vi som lar oss underholde av det). Men: Dagens tekst handler om å nå det som ikke kan prissettes i penger: mitt eget liv, ja, min sjel. Det livet som ikke skal ende her.

Men det er en avgjørende forskjell. Å tape sin sjel kan ikke unngås, selv med full innsats. Det er ikke *mitt* kors som er avgjørende. Det er

hans. Det gjelder framfor alt å holde fast på det evangeliske perspektivet også på denne dagen i kirkeåret: "Herre, gi hva du befaler, og befal så hva du vil!" Det fins et etterfølgelses evangelium. Det som følger i evangeliets spor, er ikke et avbetalingsopplegg. Vi går mot et mål som allerede er nådd.

Prekenskisse

Kristendom koster

Innledn.: Jeg blir forlegen når jeg ser hva mange satsar i livet (I idrett og forretningsliv og for familie, kamp mot sykdom, for et verdig liv osv.).

Men hva koster kristendom: Bibel gir to svar:

- Hans kors. Det korset skal ikke jeg ta opp. Det koster ingenting, fordi det kostet Kristus alt
- Mitt kors. skal jeg altså ta opp. Ikke askese på et spikerbrett, men et liv i tjeneste for menneskene, der egen behagelighet og beagelighet skulle vike plassen. Jeg har gitt dere et forbilde Joh 13. Et liv der jeg øves i å tåle motstand – for hans skyld.

Hva koster kristendom: Den koster meg mitt selvalgte liv (Skjønt det er visst mye igjen av det...?), og så gir den meg det liv som bare Han kan gi.

Gudstjenesten

Gjennom denne dagens timer, er det noen som vil merke, om jeg følger Kristus efter eller søker egne veier, om jeg er min egen Herre eller lever som en kristen. Nos 787

ØYSTEIN I. LARSEN
Biskop em.

Jonsok

24. juni 2012

Preiketekst: Matt 11,7–14

Lesetekstar: Mal 4,5–6; Apg 13,16–26

Til dagen:

Jonsok eller St. Hans er ein av dei gamle helgendagane som framleis har ein plass i den norske kulturen, sjølv om dagen har liten plass som kyrkjeleg høgtidsdag. I år fell dagen på ein søndag og då får vi sjansen til løfte fram døyparen Johannes og hans rolle i både kyrkjehistoria og frelseshistoria.

Eg vaks opp i ei bygd der alle naboane kom saman og tente bål, drakk kaffi og hadde leikar for ungane på St. Hansaftan. Det var ei viktig sosial samling, men mykje snakk om døyparen Johannes var det ikkje. Mange år seinare gjorde eg tradisjon av å ha med meg det gamle, tørre juletreet til bålet når naboane var samla om kvelden. Og ingen tente på bålet før presten hadde kasta på juletreet sitt og sagt eit par setningar om Jesus og døyparen Johannes.

Kan hende skulle vi brukt kvelden eller dagen til friluftsgudsteneste med bål og bønn. Det må vel gå an å ta tilbake gamle kyrkjelege dagar.

Til historia:

Døyparen Johannes fekk tidleg høg status som helgen. Han rangerte etter Maria. Frå 300-talet vart fødselsdagen hans feira. Det var heilt spesielt å feire fødselsdagen til ein helgen. Det var jo dødsdagen, den himmelske fødselsdagen, som var den viktige dagen for ein helgen. Augustin skriv om dette, og det ser ut til at han meiner at Johannes var født utan synd. Derfor er hans fødsel i ei særstilling saman med fødselen til Maria og Jesus. I alle fall har Jonsok tidleg fått ei sterk stilling i kyrkja. I mellomalderen var det også knytt fastedagar til jonsokfeiringa. At dagen fekk så sterk ei stilling, kan nok henge saman med at jonsok er lagt til midtsommar. I dei fleste kjente kulturar og religionar har ein hatt ei feiring av at sola sto på det høgste. Også i dag betyr årsrytma svært mykje for oss menneske, spesielt om ein beveger seg litt utafor dei mest urbane distrikta. Eg trur vi i kyrkja bør styrke årsrytmekjensla hos folk. Det er også ein måte å motarbeide den forflatinga og kommersialiseringa av kulturen som vi ser rundt oss.

Døyparen Johannes som person var viktig – og er viktig. Han var den som skulle rydde vegen for Messias. Han var den nye Elia. Slik er han eit bindeledd mellom den gamle pakta og den nye.

I det siste har Johannes også blitt henta fram som eit bibelsk forbilde for mannfolk. Kyrkja har blitt skulda for å vere for feminin. Den milde Jesus og den moderlege Maria er ikkje noko menn lett kan identifisere seg med. Personleg syns eg ikkje det er nokon mangel på bibelske mannspersonar med typisk maskulin åferd. Det er ikkje på den hylla eg vil plassere døyparen Johannes.

Til teksten:

Jesus sin tale om Johannes er utløynt av at Johannes i fengselet har begynt å tvile på om Jesus verkeleg var den som skulle komme. For døyparen var det heilt klart eit livsviktig spørsmål. Dersom Jesus ikkje var Messias, då hadde Johannes kasta bort livet sitt. Jesus viser i svaret sitt (Matt11,4) til gjerningane sine. Og i vår tekst går han over til å sette Johannes inn i ei større ramme. Her blir han knytt til den gamle pakta og til messiasforventningane ved at Jesus siterer frå Malaki 3,1 om bodberaren som skal rydde vegen for Herren. Denne bodberaren, angelos/malaki, blir i neste vers hos Malaki kalla malaki haberit, pakta sin engel eller bodberar. Ved å knytte presentasjonen av Johannes til Guds pakt med Israel, blir også løftet frå Gud om å utfri folket sitt styrka.

Det spesielle med teksten vår, er at Jesus bruker denne presentasjonen av Johannes som den største av alle som er født av kvinner, til å vise kva slags målestokk ein bruker i himmelriket. Den minste i himmelriket er større enn Johannes.

I vers tolv bruker Jesus eit uttrykk som kan vere vanskeleg å komme til rette med. "Å storme himmelriket" eller som det står i den nyaste omsettinga "himmelriket trenger seg fram". Utan å gå inn i grammatikken i grunnteksten, blir det, slik eg ser det, eit spørsmål om det er himmelriket som er subjekt/aktivt, eller om det er vi menneske som er aktørar. Det første passar jo best til Jesu øvrige forkyning om himmelriket som noko som er dynamisk og har si eiga kraft, mens vi er passive mottakarar. Men vi kjem ikkje unna at

også mennesket blir tillagt ei aktiv rolle. "dei som trenger seg på, riv det til seg". Spenninga i teksten må få lov å vere der. Den eksegetiske spenninga passar eigentleg godt til Johannesrolla. Han var eit uromoment som heile tida utfordra både maktmenneska og den alminnelige syndaren som måtte vende om.

Til preika:

Eg trur eg ville ha starta med å peike på den fantastiske norske midtsommaren. Sola, naturen, det store i Guds skaparverk. Samstundes startar vi no på nedturen. Naturen på sitt vakraste, og mennesket på sitt sterkaste, har døden i seg. Her opp på toppen er det bodberaren kjem og peiker på Jesus. Han minner oss om den pakta som Gud gjorde med sitt folk. Vi tilhører Gud. Også når vi er på toppen, tilhører vi Gud. Også vi som lever i verdas rikaste land, og som disponerer dei mest avanserte nyvinningane innanfor medisin og biologi, er Guds eigedom. Vi har eit ansvar overfor Gud. Vi er ikkje sjølve Gud. Her oppe møter døyparen Johannes oss med sitt kall til omvendning og til å gjere bot for vårt hovmod og vår synd. Samstundes peiker han seks månader fram på det som skjer når naturen er i kvile, og døden tilsynelatande har sigra. Da blir Gud menneske: "Sjå der, Guds lam!"

EVEN BORCH
Prost i Brønnøy

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), sokneprest Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og prost Kristin Moen Saxegaard.
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669
Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post).

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemoduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
 2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1 000,- +mva
 3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2 000,- +mva
 4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2 000,- +mva
 5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2 500,- +mva
 6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3 000,- +mva
 7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5 000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1 500,- +mva

ISSN 0332-5431

